

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในฐานะเครื่องมือทางกฎหมายเพื่อการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชน

The dispute mediation process as a legal tool for providing justice to the public

ปกรณ์เกียรติ ไพรวลัย^{1*} ชุตินา มุลดัด² ณัฏฐนัน ทนตรี³

Pakonkiad Paiwan^{1*} Chutima. Mooldad² Natthanant Toondee³

¹วิทยาลัยนครราชสีมา นครราชสีมา ประเทศไทย อาจารย์พิเศษ,²สำนักงานนิติการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,³สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สุรินทร์

¹Nakhon Ratchasima College, Nakhon Ratchasima, Thailand. Special Lecturer. ² Office of Legal Affairs, Surin Rajabhat University. ³ Office of Academic Affairs and Registration, Surin Rajabhat University,

*Corresponding Author E-mail : drkongpakonkiad@gmail.com

วันที่รับบทความ 28 พฤศจิกายน 2568

วันแก้ไขบทความ 7 มกราคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ 8 มกราคม 2569

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในฐานะเครื่องมือทางกฎหมายเพื่อการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชน ด้วยวิธีการสังเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการสังเคราะห์ พบว่า มีขั้นตอนการไกล่เกลี่ย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ได้แก่ บุคคลธรรมดา นิติบุคคล และผู้รับมอบอำนาจ ช่องทางการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องสามารถยื่นคำร้องด้วยตนเอง ยื่นคำร้องทางไปรษณีย์หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือผู้รับส่งพัสดุภัณฑ์ต่อศาลที่มีเขตอำนาจหรือยื่นคำร้องผ่านระบบบริการออนไลน์ศาลยุติธรรม 2) การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย หลังจากรับคำร้องแล้ว จะมีการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2562 คุณสมบัติผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นบุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติไทย เป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะ มีภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ในเขตที่จะขอขึ้นทะเบียนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และมีคณะทำงานบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 3) การดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยการติดต่อประสานคู่กรณีเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย โดยความสมัครใจของคู่กรณีของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หากคู่กรณีตกลงกันได้ คู่กรณีต้องลงลายมือชื่อในหนังสือบันทึกข้อตกลงหรือสัญญา คู่กรณีมีสิทธิถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และ 4) การสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อคู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทด้วยการถอนคำร้องหรือขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามหนังสือบันทึกข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ และรายงานผลและการจัดกิจกรรม เมื่อสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยนำส่งรายงานไปยังพนักงานคุมครองสิทธิและเสรีภาพหรือสำนักงานยุติธรรมในพื้นที่แต่ละจังหวัด และมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น การประชาสัมพันธ์เชิงรุก การใช้เวทีประชุมขององค์กรชุมชน และการจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

คำสำคัญ (Keywords) : กระบวนการไกล่เกลี่ย, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, เครื่องมือทางกฎหมาย, การอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชน

Abstract

This academic article aims to present the dispute mediation process as a legal tool for providing justice to the public, using a content synthesis method. The synthesis revealed four steps in the mediation process: 1) Receiving a request for dispute mediation. Those entitled to request pre-litigation mediation include individuals, legal entities, and their authorized representatives. Requests can be submitted in person, by mail or email, via parcel delivery to the court with jurisdiction, or through the online court service system. 2) Appointing a mediator. After receiving the request, a mediator will be appointed according to the Ministry of Justice regulations on the appointment of mediators, B.E. 2562 (2019). The mediator must be a Thai national, of legal age, have domicile or residence in the area where the community dispute mediation center is to be registered, and have a management team for the center. 3) Conducting the mediation process. This involves contacting and coordinating the parties to participate in mediation, based on their mutual consent. If the parties reach an agreement, the process continues. The parties must sign the memorandum of understanding or contract. The parties have the right to withdraw from mediation. 4) The mediation ends when the parties agree to resolve the dispute by withdrawing the petition or requesting the court to issue a judgment based on the memorandum of understanding or compromise agreement. A report of the results and related activities must be submitted to the rights and liberties protection officer or the justice office in each province upon completion of the mediation. Activities related to mediation must also be organized, such as proactive public relations, utilizing community organization meetings, and implementing projects to provide legal education to the public.

Keywords : Mediation process, dispute mediation, legal instrument, providing justice to the public

บทนำ (Introduction)

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทยที่บัญญัติเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการเฉพาะ มีเป้าหมายเพื่อลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความสมานฉันท์ในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยมีหน่วยงานของรัฐเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน เผยแพร่ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

และพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 แก่ประชาชนอย่างแพร่หลาย เพื่อให้เกิดกระบวนการยุติธรรมและเกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม (วิมาน กฤตพล วิมาน และคณะ, 2563 : 453)

ปัญหาที่พบจากการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน คือ การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของพนักงานสอบสวน ขาดแนวทางและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการที่จะนำมาปฏิบัติร่วมกัน และปัญหาความไม่แน่นอนจากการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อีกทั้งกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนนั้น มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การยุติคดีเพื่อให้พ้นจากกระบวนการยุติธรรม โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการเยียวยาผลกระทบอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายรวมทั้งชุมชนที่ได้รับผลกระทบไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาทั้งในด้าน ความเสียหายที่คำนวณเป็นตัวเงินได้ รวมทั้งความเสียหายด้านจิตใจและอารมณ์ และแนวทางในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้เสียหาย ตัวผู้กระทำความผิด และชุมชนเท่าที่ควร อีกทั้งยังขาดแนวคิดและกระบวนการในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่จะทำให้เขาเกิดความสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเกิดขึ้นซ้ำซาก รวมถึงขาดโอกาสในการให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้นั้นล้วน แล้วแต่เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้สังคมเกิดความสมานฉันท์ และเกิดความสงบสุขขึ้น (ณัฐพล เสนวงษ์, 2566 : 2) อีกทั้งปัญหาปริมาณคดีอาญาเข้าสู่การพิจารณาและคำพิพากษาในศาลจำนวนมากและปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ จึงเป็นที่มาของแนวคิดการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolutions หรือ ADRs) สู่การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการยุติข้อพิพาททางอาญาบางประเภท ด้วยวิธีการที่นำไปสู่ผลลัพธ์แห่งความสันติสุขยุติธรรมในสังคม โดยเกิดขึ้นในลักษณะของวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (ปวันรัตน์ เอื้อสทาพรกิจ, 2561 : 81)

แม้จะมีกฎหมายแล้ว แต่ประชาชนยังเข้าถึงน้อย หรือยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนระหว่างการไกล่เกลี่ยในศาลกับนอกศาล ซึ่งปัจจุบันจะมีกระบวนการไกล่เกลี่ยในฐานะเครื่องมือทางกฎหมายเพื่อความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการประเมินประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างเป็นระบบแต่ยังมีข้อจำกัดการใช้กระบวนการเชิงสมานฉันท์ (Strang & Sherman, 2015 : 6) ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ส่งผลด้านบวกในการลดความถี่และความรุนแรงของการกระทำความผิดซ้ำได้ และจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเมื่อมีการเจาะจงเป้าหมายไปที่ผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงสูงและกระทำความผิดอาญาร้ายแรง (Umbreit, Coates&Vos, 2008 : 52) การแก้ปัญหาที่ประสบความสำเร็จและผลลัพธ์จากกระบวนการเชิงสมานฉันท์ด้วยการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และตอบสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2564 : 9) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงมีการนำมาใช้ทั้งในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และนอกกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งชุมชนสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหา หาทงอกร่วมกันทั้งการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วยการไกล่เกลี่ย และการเยียวยา (Zehr, 2004, p.2)

การไกล่เกลี่ยตามกฎหมายไทย จึงเป็นกลไกสำคัญของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในปัจจุบัน ที่สามารถลดขั้นตอนของกระบวนการวิธีพิจารณาหรือเร่งรัดการดำเนินคดี อันมีผลเป็นการลดปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณาและคำพิพากษาในศาล รวมทั้งมีผลลดปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้มุ่งค้นหาและลงโทษ ผู้กระทำความผิดเป็นหลัก แต่มุ่งแก้ไขปัญหาและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดเป็นสำคัญ พยายามเปลี่ยนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจากเดิมที่มุ่งเน้นการค้นหา และลงโทษผู้กระทำความผิดให้เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญในการฟื้นฟูความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย (วศาชกร ทองขาวขำ, 2562 : 6) ซึ่ง อรรถพร บุญทวี (2568 : 164) กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นแนวทางที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสังคมที่สงบสุขและมีความเป็นธรรมตามแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการที่ช่วยลดความขัดแย้ง ลดภาระของศาล และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีช่องทางในการแก้ไขปัญหาที่สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพากระบวนการยุติธรรม

จากการศึกษาแนวคิดและผลจากการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ทำให้ผู้เขียนให้ความสำคัญและตระหนักในการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อระงับหรือการยุติข้อพิพาทคดีบางประเภททั้งทางแพ่งและทางอาญา บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในฐานะเครื่องมือทางกฎหมายเพื่อการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชน ด้วยวิธีการสังเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบด้วย ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย การดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย และการสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนี้

การรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เป็นขั้นตอนแรกในการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ย โดยเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะตรวจสอบคำร้องและพิจารณาสั่งรับคำร้อง

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ได้แก่ 1) บุคคลธรรมดา บุคคลที่จะเป็นคู่ความ ซึ่งอาจจะ เป็นประชาชน (บุคคลธรรมดา) รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลของ ผู้ไร้ความสามารถ และผู้แทนเฉพาะคดี หรือในฐานะทนายความ 2) นิติบุคคล นิติบุคคลได้แก่ คนหมู่หนึ่งหรือกองทรัพย์สิน หรือกิจการอันใดอันหนึ่งซึ่งกฎหมายให้สิทธิและหน้าที่ไว้ต่างหากจากบุคคลธรรมดา และจะเป็นนิติบุคคลได้โดยก่อตั้งขึ้น ด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นที่บัญญัติว่า เป็นนิติบุคคล ยังรวมถึงผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคล 3) ผู้รับมอบอำนาจจากบุคคลในข้อ 1 และข้อ 2 หากบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลหรือบุคคล มีสิทธิกระทำแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมายไม่ดำเนินการ เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเอง อาจมอบอำนาจให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้แทนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้ (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2567 : 3) การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งได้ทุกลักษณะ โดยไม่จำกัดทุนทรัพย์ เช่น ซื้อขาย ให้เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ ละเมิด ยืม ค้ำประกัน จำนำ จำนอง ตัวเงิน ที่ดิน ชัปลั และข้อพิพาท เกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล เช่น ผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต คนไร้

ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ รวมทั้งข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว เช่น มรดก หย่า สิทธิ ในการเลี้ยงดูบุตร แบ่งสินสมรส เรียกค่าทดแทน เรียกค่าเลี้ยงชีพ และข้อพิพาทแรงงาน เช่น สิ้นจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้า ค่าชดเชย ค่าเสียหายจากการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ค่าล่วงเวลา ค่าทำงานในวันหยุด ค่าจ้างค้างจ่าย นอกจากนี้ ยังสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับ คดีอาญา เช่น ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เป็นต้น (เนติภูมิ มายสกุล, 2566 : 3)

ช่องทางการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง 1) คู่กรณียื่นคำร้องด้วยตนเองต่อศาลที่มีเขตอำนาจ หรือ 2) คู่กรณียื่นคำร้องทางไปรษณีย์หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือผู้รับส่งพัสดุภัณฑ์ต่อศาลที่มีเขตอำนาจ หรือ 3) คู่กรณียื่นคำร้องผ่านระบบบริการออนไลน์ศาลยุติธรรมที่เรียกว่า CIOSทางเว็บไซต์ <https://mediation.coj.go.th> ได้ (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2567 : 4) คู่กรณีสามารถแจ้งความประสงค์ขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับสำนักอำนวยการประจำศาล หรือสำนักงานประจำศาล หรือสำนักส่งเสริมงานตุลาการ โดยยื่นคำร้องเป็นหนังสือด้วยตนเองต่อผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาล หรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล หรือผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมงานตุลาการหรือทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือช่องทางอื่นตามที่นายทะเบียนกำหนด เช่น ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจังหวัด หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตำบล (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562 : 7)

รูปแบบของคำร้อง คำร้องต้องทำเป็นหนังสือประกอบด้วย รายละเอียด ดังนี้ 1) ข้อพิพาทหรือข้อเรียกร้องตามกฎหมาย 2) คำบรรยายอันเกี่ยวกับลักษณะแห่งข้อพิพาท ได้แก่ ข้อเท็จจริงอันเป็นมูลเหตุแห่งข้อเรียกร้องข้อกฎหมายหรือข้ออ้างทั้งหลายที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อพิพาท และคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์หรือจำนวนเงินที่เรียกร้อง สถานที่ที่มูลคดีเกิดหรือข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับการกระทำความผิด สถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นและฐานความผิด 3) ชื่อและที่อยู่ของคู่กรณีอีกฝ่าย และ 4) หนังสือแสดงความสมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณีอีกฝ่าย (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562 : 8)

การพิจารณาคำร้องไกล่เกลี่ย 1) เมื่อศาลหรือสำนักส่งเสริมงานตุลาการได้รับคำร้องแล้ว ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาล หรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล หรือผู้อำนวยการ สำนักส่งเสริมงานตุลาการ ตรวจสอบข้อความในคำร้องและเอกสารประกอบ เมื่อเห็นว่าคำร้องมีข้อความและหลักฐานครบถ้วน เจ้าหน้าที่ลงทะเบียนรับคำร้องพร้อมกับออกหลักฐาน แสดงการรับให้แก่ผู้ยื่นคำร้อง กรณีที่ตรวจสอบคำร้องแล้วเห็นว่า คำร้องไม่ถูกต้องหรือมีรายการไม่ครบถ้วน มีคำสั่งไม่รับ หรือคืนคำร้องนั้นไปให้ผู้ยื่นคำร้องทำมาใหม่ หรือแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนดและกำหนด เงื่อนไขใด ๆ ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาล หรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล หรือผู้อำนวยการ สำนักส่งเสริมงานตุลาการ มีคำสั่งรับคำร้อง เมื่อมีหลักเกณฑ์ครบถ้วน ภายในเวลา 3 วันทำการ 2) เมื่อผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล หรือผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมงานตุลาการมีคำสั่งรับคำร้องแล้ว ให้สอบถามความสมัครใจของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง โดยส่งหนังสือแจ้งให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งทราบโดยเร็ว และให้ตอบกลับมายังศาล หรือสำนักส่งเสริมงานตุลาการ หรือทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้อำนาจรับคำร้อง หากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบกลับมายังภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้จำหน่ายคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบ กรณี

ที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งตอบรับเข้าร่วมไกล่เกลี่ยให้แจ้งแก่ผู้ยื่นคำร้องทราบโดยเร็วกรณีที่คู่กรณีมากกว่าสองฝ่าย และคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ตอบรับเข้าร่วมไกล่เกลี่ยก็สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณีที่สมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยได้ และ 3) เมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งตอบรับเข้าร่วมไกล่เกลี่ยแล้ว ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ ประจำศาลหรือ ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมงานตุลาการ ส่งหนังสือแจ้ง คู่กรณีทุกฝ่ายทราบพร้อมทั้ง กำหนดวัน เวลาและสถานที่ ให้คู่กรณีทุกฝ่ายมาพร้อมกันและกำหนดจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยและเลือกผู้ไกล่เกลี่ย (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562 : 7)

การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย

หลังจากรับคำร้องแล้ว จะมีการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความเหมาะสมเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป โดยทำการนัดวัน กำหนดจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยและเลือกผู้ไกล่เกลี่ย คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงกันกำหนดจำนวนผู้ไกล่เกลี่ย และเลือกผู้ไกล่เกลี่ยจากบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยต่อสำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม หรือสำนักงาน ประจำศาลยุติธรรม หรือสำนักส่งเสริมงานตุลาการแล้วแต่กรณี เพื่อแต่งตั้งเป็นผู้ไกล่เกลี่ยการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการ (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2562 : 9) 1) และระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2562 อาศัยอำนาจตามความมาตรา 7 มาตราและมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้คู่กรณีแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนหนึ่ง หรือหลายคนจากบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจัดทำไว้หากคู่กรณี ไม่สามารถตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้ คู่กรณีอาจขอให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจากบัญชีดังกล่าว พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บัญญัติให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยประชาชนจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน ที่ประสงค์จะดำเนินการเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

คุณสมบัติ 1) เป็นบุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติไทย 2) เป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะ 3) มีภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ในเขตที่จะขอขึ้นทะเบียนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

ลักษณะต้องห้าม 1) เป็นบุคคลล้มละลาย 2) เป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ 3) เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ทั้งนี้ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จะดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของคณะทำงานบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจากเอกสาร หลักฐาน และฐานข้อมูลของทางราชการ หากมีคุณสมบัติครบถ้วน จึงมีคำสั่งแต่งตั้งเป็นคณะทำงานบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

การจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เมื่อภาคประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และคัดเลือกกันเอง เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะทำงานบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เหนียวิน และเลขานุการ ทั้งนี้ ประธานควรมีคุณสมบัติเป็นผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่หรือท้องถิ่น หรือเป็นผู้นำ

ภาคประชาสังคมที่ดำเนินการอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ โดยมีผู้ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรองอย่างน้อย 1 คน และอาจแต่งตั้งที่ปรึกษาคณะทำงานได้ตามความเหมาะสม

คณะกรรมการบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี มีหน้าที่และอำนาจ ดังนี้ 1) ประสานจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2) จัดทำแผนการดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 3) เสนอขอรับเงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 4) ส่งเสริมการรับรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน 5) ประสานการดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ 6) รายงานผลการดำเนินงานต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นประจำทุกเดือน ทั้งนี้ คณะกรรมการบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ้นจากตำแหน่ง เมื่อ 1) ตาย 2) ลาออก 3) นายทะเบียนให้ออก เพราะบกพร่องไม่สุจริตต่อหน้าที่ ความประพฤติเสื่อมเสีย หรือหย่อนความสามารถ 4) เป็นบุคคลล้มละลาย 5) เป็นบุคคลที่ศาลมี คำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ และ 6) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำ โดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ กรณีบุคคลในคณะทำงานพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระให้คณะทำงานดำเนินการสรรหาบุคคล เพื่อมาดำรงตำแหน่งแทน โดยต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่นายทะเบียนกำหนด และให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของบุคคลในคณะทำงานซึ่งตนแทน

การขึ้นทะเบียนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 หมวด 3 ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ส่วนที่ 2 การขึ้นทะเบียนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน กำหนดขั้นตอนการขึ้นทะเบียน ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ประธานคณะทำงานยื่นคำขอขึ้นทะเบียน ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนต่ออธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามแบบคำขอพร้อมแนบเอกสารประกอบคำขอให้ครบถ้วน ขั้นตอนที่ 2 กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาทหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย รับคำขอขึ้นทะเบียน และดำเนินการตรวจสอบข้อความในคำขอและเอกสารหลักฐานประกอบคำขอเมื่อเห็นว่าถูกต้อง ครบถ้วนแล้ว ให้ลงทะเบียนรับคำขอและออกใบรับคำขอให้แก่ผู้ยื่นคำขอ หากข้อความในคำขอและเอกสารหลักฐาน ประกอบคำขอไม่ถูกต้องครบถ้วนให้มีหนังสือแจ้งผู้ยื่นคำขอทราบเพื่อดำเนินการแก้ไขให้แล้วเสร็จ ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือหากพ้นระยะเวลาดังกล่าวให้จำหน่ายคำขอ ขั้นตอนที่ 3 ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่จะได้รับการขึ้นทะเบียนต้องได้รับการตรวจสอบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยผ่านเกณฑ์ตามที่นายทะเบียนกำหนด คือ ต้องผ่านเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ขั้นตอนที่ 4 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยอนุกรรมการตรวจประเมินมาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งมีผู้อำนวยการกองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท หรือผู้อำนวยการสำนักงาน ยุติธรรมจังหวัด หรือยุติธรรมจังหวัด เป็นประธาน ดำเนินการตรวจมาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชน สรุปและ

รายงานผลการตรวจประเมินเสนอแนะทะเบียน ขั้นตอนที่ 5 กรณีผ่านมาตรฐานอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในฐานะ นายทะเบียนมีประกาศขึ้นทะเบียนเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามกฎหมาย ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามกฎหมาย มีภารกิจ ดังนี้ 1) รับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2) ดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 3) ประสานงานและสนับสนุนการดำเนินงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 4) ส่งเสริม และเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และ 5) ดำเนินงานอื่น ๆ ตามที่นายทะเบียนกำหนด

การขับเคลื่อนงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน คณะทำงานบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนควรมีการประชุมคณะทำงาน อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง หรือตามที่คณะทำงานบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเห็นสมควร อาทิ 1) การประชุมกำหนดแนวทางการดำเนินงาน การจัดทำโครงการและวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ การขอรับเงินอุดหนุนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 2) การพิจารณาเสนอขอรับเงินอุดหนุน 3) การประชุมรายงานผลการดำเนินงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การจัดกิจกรรมตามภารกิจของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน การเบิกจ่ายงบประมาณประจำปีของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 4) เรื่องอื่น ๆ ตามภารกิจของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยการประชุมคณะทำงานบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ต้องมีคณะทำงานเข้าร่วมการประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง (ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน. 2562 : 17 ; ชีวีวัฒน์ หวานอารมณ์. 2566 : 6)

การดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย

กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี ขั้นตอนการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง มีดังนี้

การติดต่อประสานคู่กรณีเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องแล้ว กรณีที่ผู้ร้อง เป็นสถาบันการเงินหรือนิติบุคคลเจ้าหน้าที่จะส่งหนังสือเชิญชวน เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายพร้อมสำเนาคำร้อง โดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โดยใช้ซองจดหมายผนึก ดวงตราไปรษณียากรที่ผู้ร้องจัดเตรียมไว้และให้คู่กรณีอีกฝ่าย ตอบกลับภายใน 15 วันนับแต่วันที่ส่ง หรือโทรศัพท์สอบถาม กรณีที่ผู้ร้องเป็นบุคคลธรรมดา และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถส่ง หนังสือเชิญชวนโดยวิธีอื่น ให้ส่งหนังสือเชิญชวนไปให้คู่กรณีอีกฝ่ายพร้อมกับสำเนาคำร้องทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ (สำนักส่งเสริมงานศาลยุติธรรม, 2566 : 1) และให้คู่กรณีอีกฝ่ายตอบกลับภายใน 15 วันนับแต่วันที่ส่ง หรือโทรศัพท์สอบถาม นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่อาจส่งหนังสือเชิญชวน เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายพร้อมสำเนาคำร้อง ทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) และให้คู่กรณีอีกฝ่ายตอบกลับภายใน 15 วันนับแต่วันที่ส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ในกรณีที่คู่กรณีอีกฝ่ายมีหลายคน เจ้าหน้าที่ส่งหนังสือเชิญชวนให้คู่กรณีอีกฝ่ายทุกคน (คณะทำงานพัฒนาระบบไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง, 2566 : 2,6) กรณีที่ผู้ร้องกรอกที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ของคู่กรณีอีกฝ่ายและคู่กรณีอีกฝ่ายตอบรับเข้าร่วมไกล่เกลี่ย ระบบ CIOS จะแจ้งเตือนให้ผู้ร้องทราบ หรือผู้ร้อง ตรวจสอบการตอบรับเข้าร่วมไกล่เกลี่ย

ได้ที่สถานะคำร้อง ในระบบ CIOS เมื่อครบกำหนดตอบรับเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยแล้ว หากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งตอบรับเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย เจ้าหน้าที่จะประสานคู่กรณีทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวัน เวลา สถานที่นัดไกล่เกลี่ย และวิธีการไกล่เกลี่ยโดยเร็ว พร้อมทั้งแจ้งวัน เวลาและสถานที่ นัดไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทุกฝ่ายทราบ ในกรณีที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่ตอบรับเข้าร่วม การไกล่เกลี่ยภายในระยะเวลาที่กำหนด ศาลจะมีคำสั่งให้ จำหน่ายคำร้องออกจากสารบบ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถติดต่อผู้ร้อง หรือคู่กรณีได้ เจ้าหน้าที่อาจขอให้ศาลมีคำสั่งประกาศทางระบบ e-Notice เพื่อแจ้งวันนัดให้ผู้ร้องหรือคู่กรณีทราบ (สำนักส่งเสริมงานศาลยุติธรรม, 2566 : 1)

ความสมัครใจของคู่กรณีของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการที่คู่กรณีมีอิสระที่จะเลือกใช้ในการระงับข้อพิพาท ฉะนั้น จึงต้องอาศัยความสมัครใจ และความยินยอมของคู่กรณีทุกฝ่ายเป็นสำคัญ

การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อได้กำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยแล้ว เจ้าหน้าที่เสนอศาลเพื่อพิจารณาแต่งตั้งผู้ประนีประนอม เมื่อศาลแต่งตั้ง ผู้ประนีประนอมแล้ว ผู้ประนีประนอมจะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในวันและเวลานัด ในการประชุมไกล่เกลี่ย คู่กรณีที่เป็นบุคคลธรรมดา ควรเข้าร่วมประชุมไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง หากคู่กรณีประสงค์จะมีทนายความมาด้วยในวันประชุมไกล่เกลี่ยก็สามารถทำได้ ส่วนคู่กรณีที่เป็นนิติบุคคลควรแต่งตั้งตัวแทนที่มีอำนาจ ตัดสินใจและทำสัญญาประนีประนอมยอมความ เข้าร่วมประชุมไกล่เกลี่ย เนื่องจากในวันประชุมไกล่เกลี่ย หากคู่กรณี ตกลงกันได้ คู่กรณีต้องลงลายมือชื่อในข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความด้วยตนเอง เว้นแต่เป็นกรณีมีเหตุจำเป็น และได้รับอนุญาตจากศาล ในวันประชุมไกล่เกลี่ย คู่กรณีสามารถตกลงกันได้ ผู้ประนีประนอมเสนอข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความต่อศาลเพื่อพิจารณาว่าข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น เป็นไปตามเจตนาของคู่กรณีหลักแห่งความสุจริต เป็นธรรม และไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือไม่ หากข้อตกลงนั้น เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวก็ให้คู่กรณีทำบันทึกข้อตกลง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความ หากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเจรจาตกลงกันไม่ได้ ผู้ประนีประนอมก็ยุติการไกล่เกลี่ย

คู่กรณีมีสิทธิถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หลังจากเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้ว คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ เนื่องจากการเข้าใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเกิดจากความสมัครใจและความยินยอมของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย เมื่อปรากฏว่าคู่พิพาททั้งสองฝ่าย ไม่สมัครใจ หรือยินยอมที่จะใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไป คู่กรณีฝ่ายนั้นจึงมีสิทธิถอนตัวจากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้ตลอดเวลา

สัญญาประนีประนอมยอมความ สัญญาประนีประนอมยอมความ เป็นสัญญา ชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการตกลงกันระงับข้อพิพาทระหว่าง คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 17 มาตรา 850 ถึง มาตรา 852 1) ลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความ

1. เป็นสัญญาซึ่งประกอบด้วยคู่สัญญาสองฝ่ายขึ้นไป ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีคนเดียวหรือหลายคน และจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

2. เป็นสัญญาที่ระงับข้อพิพาทให้เสร็จสิ้นไป กล่าวคือ คู่สัญญาต้องมีวัตถุประสงค์ในการทำสัญญาเพื่อระงับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จสิ้นไป หากแม้คู่กรณีตั้งใจทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน แต่ข้อความในสัญญา ไม่เป็นการระงับข้อพิพาทให้เสร็จสิ้นไป สัญญานั้นก็ไม่เป็นสัญญาประนีประนอมยอม

ความ เช่น กรณีบันทึกถ้อยคำเรื่องแบ่งกรรมสิทธิ์รวมและแบ่งหักที่สาธารณประโยชน์มีข้อความว่า “โจทก์และจำเลยทั้งสองตกลงแบ่งกรรมสิทธิ์รวมในที่ดินพิพาท โดยไม่ได้ระบุส่วนของเจ้าของรวมแต่ละคนมีแนวเขตตั้งแต่บริเวณใดถึงบริเวณใด จำนวนเนื้อที่เท่าใด” ไม่มีลักษณะเป็นการระบุข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงไม่เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 นอกจากนี้ ในสัญญาจะต้องมีรายละเอียดข้อตกลงต่อกันที่แน่นอนเกี่ยวกับจำนวนเงินหรือการปฏิบัติ เพื่อการชำระหนี้ วิธีการชำระหนี้ อันจะทำให้ปราศจากการโต้แย้งกันอีก จึงจะถือว่าเป็นการระบุข้อพิพาทให้เสร็จสิ้นไป กรณีที่ไม่มีรายละเอียดข้อตกลงที่แน่นอน อันปราศจากการโต้แย้ง เช่น ยังต้องตกลงจำนวนค่าเสียหาย หรือค่ารักษาพยาบาลกันอีกเป็นต้น หรือเป็นเพียงการแสดงเจตนา เพื่อระบุข้อพิพาทแต่ฝ่ายเดียวอันเป็นเพียงข้อเสนอเท่านั้น ยังไม่มีการระบุข้อพิพาทให้เสร็จสิ้นไป จึงไม่ถือว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

3. คู่สัญญาต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันและกัน การระบุข้อพิพาทให้เสร็จสิ้นไป อันจะส่งผลให้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น คู่สัญญาทุกฝ่ายต้องต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันและกัน หากยอมผ่อนผันเพียงฝ่ายเดียว ก็ไม่ถือว่าเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

ตัวอย่างเช่น กรณีบันทึกของเจ้าพนักงานที่ดินที่ได้สอบสวนใกล้เคียง เรื่องการคัดค้านแนวเขตที่ดินระหว่างผู้ขอหรือจำเลย และผู้คัดค้านหรือโจทก์ที่ 1 ทั้งสองฝ่ายทราบถึงแนวเขตของที่ดินโดยยึดถือหลักฐานแผนที่เดิมและหลักฐานแผนที่แสดงแนวเขต คัดค้าน ตกลงกันได้โดยรูปแผนที่แนวเขตที่คัดค้านกันนั้น ให้เป็นของผู้ขอหรือจำเลยประมาณ 1-1-52 ไร่ เป็นของผู้คัดค้านหรือโจทก์ที่ 1 เนื้อที่ 0-2-00 ไร่ และผู้คัดค้านหรือโจทก์ที่ 1 ยอมยกเลิกการคัดค้าน จึงเป็นกรณีที่จำเลยและโจทก์ที่ 1 ตกลงกันว่าที่ดินในแนวเขตที่คัดค้านกันนั้นตาม หลักฐานแผนที่เดิมเป็นที่ดินของจำเลย ตกลงให้เป็นของ จำเลยเนื้อที่ประมาณ 1-1-52 ไร่ และเป็นของโจทก์ที่ 1 เนื้อที่ 0-2-00 ไร่ และโจทก์ที่ 1 ยกเลิกการคัดค้าน อันเป็น การที่จำเลยและโจทก์ที่ 1 ตกลงระบุข้อพิพาทในแนวเขต ที่ดินที่คัดค้านให้เสร็จสิ้นไปโดยยอมผ่อนผันให้แก่กันแล้ว จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2562 : 5)

3. เมื่อเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ และมีหลักฐานเป็นหนังสือ หากฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ในสัญญา ถือว่าเป็นผู้ผิดสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องร้อง ให้บังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ แต่จะฟ้องตาม มูลหนี้เดิมไม่ได้ เพราะมูลหนี้เดิมระงับไปแล้ว และเกิดสิทธิขึ้นใหม่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 852 1) แบบของสัญญาประนีประนอมยอมความ สัญญาประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้ ฉะนั้น ผู้ประนีประนอมจัดให้คู่กรณีทำสัญญาประนีประนอมยอมความก่อนที่จะยุติการใกล้เคียงข้อพิพาท เพื่อเป็นหลักฐานในการปฏิบัติตามข้อตกลงของคู่กรณี และเป็นหลักฐานในการฟ้องคดี เมื่อคู่กรณี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ 2) หลักการสำคัญในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่สัญญาต้องมีความสามารถในการทำนิติกรรม กรณีที่บุคคลเป็นผู้เยาว์ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่สามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและ

พาณิชย์ มาตรา 1574 (12) 19 กำหนดให้สัญญาประนีประนอม ยอมความอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ เป็นนิติกรรมที่ผู้ใช้อำนาจปกครองจะกระทำมิได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต และผู้ใช้อำนาจปกครองก็ไม่อาจให้ความยินยอมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 2120 หากผู้ใช้อำนาจปกครอง ในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมทำสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล นิติกรรมที่ทาลงไปไม่มีผลผูกพัน ผู้เยาว์ และถือว่าเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ย่อมตกเป็นโมฆะ

ตัวอย่างเช่น กรณีมีผู้กระทำความผิดต่อผู้เยาว์อันมีผลให้ผู้เยาว์มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนนั้น เป็นการที่ผู้เยาว์จะได้มาซึ่ง ทรัพย์สินอย่างหนึ่ง หากมีการประนีประนอมยอมความกัน ผู้ใช้อำนาจปกครองจะต้องทำสัญญาแทนผู้เยาว์ ผู้ใช้อำนาจ ปกครองในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมชอบที่จะต้องขออนุญาตศาลเสียก่อน เพราะเป็นการทำสัญญาประนีประนอม ยอมความอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ตามที่บังคับไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1574 (12) เมื่อบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้เยาว์กับจำเลยได้ทำข้อตกลงเรื่องค่าเสียหายและค่ารักษาพยาบาลของโจทก์ ผู้เยาว์กับของบิดา โดยไม่ตั้งใจเรียกร้องค่าเสียหายใด ๆ ทั้งทางแพ่งและทางอาญาจากจำเลยอีก เป็นการระงับข้อพิพาท ในมูลละเมิด จึงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ การที่บิดา โดยชอบด้วยกฎหมายทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับจำเลยตามลำพังโดยมิได้รับอนุญาตจากศาล ย่อมเป็นการฝ่าฝืน บทบัญญัติดังกล่าว จึงตกเป็นโมฆะ และไม่มีผลผูกพันโจทก์ แต่ประการใด สิทธินาคดีมาฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนของ โจทก์ จึงไม่ระงับไป 21 กรณีบุคคลใดเป็นบุคคลวิกลจริตไม่สามารถ จัดการงานของตนเองได้ บุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่ง ให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ เมื่อศาลสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถแล้ว ซึ่งจะเกิดผลในทางกฎหมาย คือ คนไร้ความสามารถต้องอยู่ในความดูแลของผู้อนุบาล และคนไร้ความสามารถไม่สามารถทำนิติกรรมได้เอง การทำนิติกรรมของคนไร้ความสามารถต้องให้ผู้อนุบาลเป็นผู้ทำแทนเท่านั้นนิติกรรมใด ๆ ที่คนไร้ความสามารถได้ทาลงไป ตกเป็นโมฆียะ 22 ฉะนั้น หากคนไร้ความสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความเอง สัญญานั้นตกเป็นโมฆียะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29 จึงต้องมีผู้อนุบาลทำสัญญาประนีประนอมยอมความ แทนคนไร้ความสามารถ กรณีบุคคลใดเป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ บุคคลตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 28 ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ เมื่อศาลมีคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว ศาลจะมีคำสั่งตั้งผู้พิทักษ์ด้วย มีผลให้คนเสมือนไร้ความสามารถจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 34 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (11) ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน โดยจัดว่าเป็นผู้หย่อนความสามารถเฉพาะการทำนิติกรรมต่าง ๆ ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 34 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (11) เท่านั้นที่จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน จึงจะมีความสามารถทำได้ ส่วนในกรณีที่คนเสมือนไร้ความสามารถ ไม่สามารถทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 34 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง ได้ด้วยตนเอง เพราะเหตุมีกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ ศาลจะสั่งให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้มีอำนาจกระทำการนั้น แทนคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ ดังนั้น คนเสมือนไร้ความสามารถ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อนจึงจะสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 34 วรรค 1 (11) กรณีนิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคนตามที่กฎหมายหรือข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง ได้กำหนดไว้

และจะจัดการกิจการใด ๆ ต้องอาศัยผู้แทน จัดการแทน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 วรรคสอง ฉะนั้น สัญญาหรือนิติกรรมใด ๆ ซึ่งนิติบุคคลจะเข้ากระทำ ผู้แทนของนิติบุคคลก็ทำแทน ทั้งนี้ การมอบอำนาจของนิติบุคคล ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยตัวแทนมาใช้บังคับแก่ความเกี่ยวพันระหว่างนิติบุคคลกับผู้แทนของนิติบุคคล และระหว่างนิติบุคคลหรือผู้แทนของนิติบุคคลกับบุคคลภายนอก โดยอนุโลม หากผู้แทนของนิติบุคคลได้กระทำภายในขอบวัตถุประสงค์แห่งข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งนิติบุคคลนั้นแล้ว ถือว่าเป็นการ ทำแทนนิติบุคคลนั้นแล้ว ผู้แทนของนิติบุคคล ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว แต่นิติบุคคลต้องรับผิดชอบต่อ บุคคลภายนอก หากผู้แทนของนิติบุคคลกระทำเกินขอบ วัตถุประสงค์หรือขอบอำนาจ ผู้แทนนั้นต้องรับผิดชอบ เป็นการส่วนตัว ดังนั้น กรณีที่นิติบุคคลมีวัตถุประสงค์ในการประนีประนอม ยอมความข้อพิพาทกับผู้อื่น ผู้แทน นิติบุคคลต้องเข้าร่วมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและทำสัญญาประนีประนอมยอมความภายในขอบวัตถุประสงค์ของ นิติบุคคล จึงจะมีผลผูกพันนิติบุคคลให้ต้องรับผิดชอบตามสัญญาประนีประนอมยอมความ (สำนักส่งเสริมงาน ตุลาการ, 2562 : 6-7)

ตัวอย่างเช่น กรณีที่ จำเลยที่ 3 เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด ไม่มีวัตถุประสงค์ การค้าประกัน การชำระหนี้ของผู้อื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 66 ผู้แทนนิติบุคคล ต้องกระทำการกิจการหรือนิติกรรมภายในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล จึงจะมีผลผูกพันนิติบุคคล เมื่อจำเลยที่ 3 ไม่มีวัตถุประสงค์ในการค้าประกันหนี้ของผู้อื่น สัญญาค้าประกัน ระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 3 จึงเป็นเรื่องนอก ขอบวัตถุประสงค์ของจำเลยที่ 3 ไม่มีผลผูกพันจำเลยที่ 3 ให้ต้องรับผิดชอบตามสัญญาค้าประกันดังกล่าว ทั้งนี้ กรณี ที่ผู้แทนเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย แทนคู่กรณีที่เป็นผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ผู้ประนีประนอมจะต้องตรวจสอบ อำนาจของผู้แทนว่าได้รับมอบอำนาจให้เข้าทำสัญญาประนีประนอมยอม ความด้วยหรือไม่ หากผู้เข้าทำสัญญามีความบกพร่องในเรื่องความสามารถตามกฎหมายแล้ว จะส่งผลให้สัญญา ประนีประนอมยอมความเป็นโมฆียะ (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2562 : 8)

การคัดค้านผู้ไกล่เกลี่ย กรณีที่มีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุอันควรสงสัย ถึงความเป็นกลางและความเป็น อิสระของผู้ไกล่เกลี่ยในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 13 และคู่กรณี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคัดค้าน หรือผู้ไกล่เกลี่ยเห็นเองว่าตนมี กรณีดังกล่าว ผู้ไกล่เกลี่ยหยุดการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ก่อน และแจ้งให้ศาลหรือสำนักส่งเสริมงานตุลาการมีคำสั่งต่อไป หากปรากฏความใน ภายหลังที่มีการทำบันทึก ข้อตกลงระงับข้อพิพาทแล้วว่าผู้ไกล่เกลี่ยที่ทำการไกล่เกลี่ย มิได้เปิดเผยข้อเท็จจริง ซึ่งอาจเป็นเหตุอันควรสงสัยถึง ความเป็นกลางและความเป็นอิสระของผู้ไกล่เกลี่ย หรือการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยไม่ ชอบด้วยกฎหมาย บันทึกข้อตกลงนั้น ไม่เสียไป แต่ไม่ตัดสิทธิคู่กรณีในการพิสูจน์เพื่อให้ศาลมีคำสั่ง ไม่บังคับ ตามข้อตกลงดังกล่าว (พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, 2562 : 8)

การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. การดำเนินการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และให้แล้วเสร็จ โดยเร็ว โดยผู้ไกล่เกลี่ยอาจ ตกลงกับคู่กรณีเพื่อกำหนดกรอบเวลาและแผนการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ก่อนเริ่มต้นไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยสอบถามข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับข้อพิพาท ความประสงค์ของคู่กรณีที่จะ ระงับข้อพิพาท และข้อเท็จจริงอื่นที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จากนั้นผู้ไกล่เกลี่ยอธิบายให้คู่กรณี

เข้าใจซึ่งกันและกัน หรือผ่อนปรนเข้าหากันอันนำไปสู่การตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อหน้าคู่กรณีทุกฝ่าย เว้นแต่เพื่อประโยชน์ ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบางสถานการณ์ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทลับหลังคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องแจ้งถึงการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้คู่กรณีฝ่ายที่มีได้เข้าร่วมทราบด้วย ผู้ไกล่เกลี่ยอาจอนุญาตให้ทนายความหรือที่ปรึกษาของคู่กรณีหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2. สิทธิของคู่กรณีระหว่างการไกล่เกลี่ย และการเจรจาเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในระหว่างการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยทำเป็นหนังสือแจ้งต่อผู้ไกล่เกลี่ยคู่กรณีมีสิทธิเจรจาเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันได้โดยอิสระ ทั้งนี้ ข้อตกลงนั้นต้องไม่เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2562 : 10 3)

3. การทำบันทึกข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถเจรจาทกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือจัดให้มีการบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และให้คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้แล้ว โดยบันทึกข้อตกลงนั้น ต้องมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ชื่อและที่อยู่ของคู่กรณี 2) ข้อพิพาทตามกฎหมาย 3) ความสมัครใจเข้าร่วม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 4)สาระสำคัญของข้อตกลงอันเป็นผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น การชดใช้เยียวยาความเสียหาย เงื่อนไขที่คู่กรณีต้องปฏิบัติหรืองดเว้นปฏิบัติ ระยะเวลาดำเนินการ และข้อตกลงที่ไม่ตั้งใจที่จะรับการชดใช้เยียวยาความเสียหาย หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงระงับข้อพิพาท ให้ยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และจำหน่ายคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

4. การบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาททางแพ่ง เมื่อคู่กรณีเจรจาไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ และมีการทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทกันแล้ว หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

4.1 การร้องขอต่อศาลให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทแล้วแต่คู่กรณี ฝ่ายที่ถูกเรียกร้องนั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลที่มีการทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทในเขตศาลนั้น หรือศาลที่คู่กรณี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่มีเขตอำนาจ พิจารณาพิพากษา ซึ่งได้มีการไกล่เกลี่ยนั้น ภายใน 3 ปีนับแต่ วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ เพื่อให้บังคับ ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท และให้เสียค่าขึ้นศาลตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในอัตราเดียวกับคำร้อง ขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในประเทศ (ทุนทรัพย์ไม่เกินห้าสิบล้านบาท เสียอัตราร้อยละ 0.5 ของ จำนวนที่ร้องขอให้ศาลบังคับ แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท ส่วนที่ เกินห้าสิบล้านบาทขึ้นไป เสียอัตราร้อยละ 0.1) หากคู่กรณี ไม่ได้ร้องขอต่อศาลให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว มีผลให้มูลหนี้ตามข้อตกลงระงับ ข้อพิพาทนั้นเป็นอันระงับไป (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2562 : 11)

4.2 การมีคำสั่งและการอุทธรณ์ คำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เมื่อศาลได้สวนแล้วศาลจะมีคำสั่งบังคับ ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือ คู่กรณีซึ่งถูกบังคับตาม

ข้อตกลงนั้น พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า 1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่อง ในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลงระดับข้อพิพาท 2) มูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลง ระดับข้อพิพาทมีลักษณะเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชน 3) ข้อตกลงระดับข้อพิพาทเกิดจาก กลฉ้อฉล บังคับ ชูเชื้อ หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการใด ๆ 4) มีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย ตามมาตรา 24 ที่มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 33 วรรคท้าย ยังได้บัญญัติห้ามมิให้คู่กรณีอุทธรณ์ คำสั่งของศาลตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่ให้อุทธรณ์ได้ หากเป็นกรณีดังนี้ 1) ศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท 2) ศาลมีคำสั่งไม่เป็นไปตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท 3) ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลง ระดับข้อพิพาทโดยฝ่าฝืนวรรคหนึ่ง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หากคดีอยู่ระหว่างสอบสวน หรือพิจารณาคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ศาลหรือสำนักส่งเสริมงานตุลาการ แจ้งให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลทราบ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลอาจรอการสอบสวน การสั่งคดี การพิจารณาคดีหรือพิพากษาคดีไว้ก่อนจนกว่า จะรู้ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้ เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เสร็จสิ้นแล้ว ให้ศาลหรือสำนักส่งเสริมงานตุลาการแจ้งผล การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลทราบ ในกรณีที่คู่กรณีตกลงระดับข้อพิพาทกันได้ ให้ส่งสำเนานำบันทึกข้อตกลงดังกล่าวไปด้วย ส่วนกรณีที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่เป็นผล ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล สอบสวน สั่งคดีหรือพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปกรณีที่คู่กรณีทำข้อตกลงระดับข้อพิพาททางอาญา โดยที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิฟ้องคดีแพ่ง ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ เมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระดับ ข้อพิพาทในส่วนแพ่ง ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งดำเนินการขอให้ มีการบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทได้ (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2562 : 10)

การสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เมื่อการไกล่เกลี่ยเสร็จสิ้น จะมีการสรุปผล ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ (อาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความ) หรือไม่สามารถตกลงกันได้ กระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลจะสิ้นสุดลงในกรณีดังต่อไปนี้ 1) คู่กรณีตกลงระดับข้อพิพาทด้วยการถอนคำร้อง หรือขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามข้อตกลงหรือสัญญา ประนีประนอมยอมความ 2) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์ให้ทำการไกล่เกลี่ยอีกต่อไป 3) คู่กรณีไม่สามารถระงับข้อพิพาทได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด 4) ผู้ประนีประนอมเห็นว่าการดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป จะไม่เป็นประโยชน์แก่คดี 5) ผู้รับผิดชอบราชการศาลเห็นว่าการดำเนินการ ไกล่เกลี่ยต่อไป จะไม่เป็นประโยชน์แก่คดี (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2562 : 31) ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (2562 : 64) กล่าวว่า การสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ได้แก่ 1) คู่กรณีระงับ ข้อพิพาทกันได้ 2) จัดทำบันทึก ข้อตกลงการระงับข้อพิพาท 3) คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อในบันทึกข้อตกลง 4) ลงทะเบียนคุม และจัดเก็บเป็นระบบ 5) คู่กรณีถอนตัว จากการไกล่เกลี่ย 6) รับหนังสือ ขอลถอนตัวและเสนอนายทะเบียน 7) พิจารณามีคำสั่ง 8) แจ้ง

ผลผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 9) ผู้ใกล้ชิดเห็นว่า การใกล้ชิดไม่เป็นประโยชน์ และ 10) รับหนังสือขอยุติ และตรวจสอบ และ 11) พิจารณานุมัติ ไม่นุมัติ

ความเป็นผู้ใกล้ชิดสิ้นสุด คือ 1) เหตุแห่งการสิ้นสุดของผู้ใกล้ชิดตามกฎหมาย ดังนี้ 1) ตาย 2) ลาออก 3) สิ้นสภาพการเป็นผู้ใกล้ชิดหรือถูกเพิกถอนการเป็นผู้ใกล้ชิด 4) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10 2) เมื่อได้รับทราบเหตุแห่งการสิ้นสุดดังกล่าวข้างต้น ให้รวบรวมข้อเท็จจริงและเอกสารหลัก ฐานแล้วทำความเห็นเสนอนายทะเบียนเพื่อพิจารณามีคำสั่งคัดรายชื่อผู้ใกล้ชิดนั้นออกจากทะเบียน และบัญชีรายชื่อผู้ใกล้ชิด และแจ้งผลผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) สิทธิของผู้ใกล้ชิดที่จะได้ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นพระราชบัญญัติการใกล้ชิดข้อพิพาท พ.ศ.2562 กำหนด ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ใกล้ชิดในหน่วยงานซึ่งดำเนินการใกล้ชิดข้อพิพาท ให้ผู้ใกล้ชิดได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นในการดำเนินการใกล้ชิดข้อพิพาทตามระเบียบที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

การรายงานผลและการจัดกิจกรรมเมื่อสิ้นสุดการใกล้ชิดข้อพิพาท 1) เมื่อกระบวนการใกล้ชิดข้อพิพาทสิ้นสุดลง ผู้ใกล้ชิดจะต้องแจ้งผลการใกล้ชิดข้อพิพาทให้นายทะเบียนทราบ ภายในวันที่ 10 ของเดือนถัดไป โดยนำส่งรายงานไปยังพนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในพื้นที่ รวบรวมข้อมูลรายงานให้นายทะเบียนทราบต่อไป เพื่อประเมินผลการดำเนินงานด้านการใกล้ชิดข้อพิพาท และพัฒนางานด้านการใกล้ชิดข้อพิพาทนอกจากนั้น ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการของบประมาณ เพื่อสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานซึ่งดำเนินการใกล้ชิดข้อพิพาท และศูนย์ใกล้ชิดข้อพิพาทภาคประชาชนในปีถัดไป 2) การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใกล้ชิดข้อพิพาท เมื่อสิ้นสุดการใกล้ชิดข้อพิพาท มีภารกิจ ดังนี้ การประชาสัมพันธ์เชิงรุก เช่น การใช้เวทีประชุมขององค์กรชุมชน หรือเวทีการประชุมประจำเดือนของกำนันผู้ใหญ่บ้านหรือการออกหน่วยร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบถึงภารกิจ ศูนย์ใกล้ชิดข้อพิพาทภาคประชาชน ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้แก่ประชาชนในพื้นที่ การจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ลักษณะบรรยายสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการใกล้ชิดข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เช่น ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับจากกระทรวงยุติธรรม เช่น พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา ตามมาตรา 134/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยควรอธิบายให้อยู่ในรูปแบบที่ เข้าใจง่ายว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์อะไรจากกฎหมายดังกล่าว กรณีต้องการติดต่อขอรับบริการ ในสิทธิต่าง ๆ ที่มีการระบุไว้ในกฎหมายต้องดำเนินการอย่างไร และกฎหมายอื่น ๆ ในชีวิตประจำวันตามบริบทแต่ละพื้นที่ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับมรดกกฎหมายเกี่ยวกับการเช่าซื้อ เป็นต้น (ศูนย์ใกล้ชิดข้อพิพาทภาคประชาชน. 2562 : 10)

บทสรุป (Conclusion)

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในฐานะเครื่องมือทางกฎหมายเพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชน ด้วยวิธีการสังเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วย ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย 4 ขั้นตอน สรุปได้ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย

การรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย	การดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย	การสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ได้แก่ - บุคคลธรรมดา นิติบุคคล และผู้รับมอบอำนาจ - การยื่นคำร้องทางไปรษณีย์ หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือผู้รับส่งพัสดุภัณฑ์ต่อศาลที่มีเขตอำนาจ - การยื่นคำร้องผ่านระบบบริการออนไลน์ศาลยุติธรรมที่ CIOS ทางเว็บไซต์ https://mediation.coj.go.th ต้องทำเป็นหนังสือประกอบด้วยข้อพิพาทหรือข้อเรียกร้องตามกฎหมาย คำบรรยายอันเกี่ยวกับลักษณะแห่งข้อพิพาท ชื่อและที่อยู่ของคู่กรณีอีกฝ่าย และหนังสือแสดงความสมัครใจเข้าร่วม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณีอีกฝ่าย	คุณสมบัติ - มีการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2562 เพื่อให้คู่กรณีแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจากบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยที่หน่วยงาน ซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจัดทำไว้ - ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นบุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติไทย - เป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะ - มีภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ในเขตที่จะขอขึ้นทะเบียนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ลักษณะต้องห้าม - เป็นบุคคลล้มละลาย - เป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ - เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ - กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม หากมีคุณสมบัติครบถ้วน จึงมีคำสั่งแต่งตั้งเป็นคณะทำงานบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน	กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 تري โดย - การติดต่อประสานคู่กรณีเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องแล้ว เพื่อเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายพร้อมสำเนาคำร้อง โดยทางไปรษณีย์ -ลงทะเบียนตอบรับ โดยใช้ซองจดหมายผนึก ดวงตราไปรษณียากรที่ผู้ร้องจัดเตรียมไว้และให้คู่กรณีอีกฝ่าย ตอบกลับภายใน 15 วันนับแต่วันที่ส่ง หรือโทรศัพท์สอบถาม กรณีที่ผู้ร้องเป็นบุคคลธรรมดา และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถส่ง หนังสือเชิญชวนโดยวิธีอื่น ให้ส่งหนังสือเชิญชวนไปให้คู่กรณีอีกฝ่าย พร้อมกับสำเนาคำร้องทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ และให้คู่กรณีอีกฝ่ายตอบกลับภายใน 15 วันนับแต่วันที่ส่ง หรือโทรศัพท์สอบถาม หรือเจ้าหน้าที่อาจส่งหนังสือเชิญชวนเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายพร้อมสำเนาคำร้องทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) และให้คู่กรณีอีกฝ่ายตอบกลับภายใน 15 วันนับแต่วันที่ส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ กรณีที่ผู้ร้องกรอกที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ของคู่กรณีอีกฝ่ายและคู่กรณีอีกฝ่ายตอบรับเข้าร่วมไกล่เกลี่ย ร - ระบบ CIOS จะแจ้งเตือนให้ผู้ร้องทราบ เจ้าหน้าที่จะประสานคู่กรณีทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวัน เวลา สถานที่นัดไกล่เกลี่ย พร้อมทั้งแจ้งวัน เวลาและสถานที่ นัดไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทุกฝ่าย	- คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทด้วยการถอนคำร้อง หรือขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามข้อตกลง หรือสัญญา ประนีประนอมยอมความ - คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์ให้ทำการไกล่เกลี่ยอีกต่อไป - คู่กรณีไม่สามารถระงับข้อพิพาทได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด - ผู้ประนีประนอมเห็นว่าการดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป จะไม่เป็นประโยชน์แก่คดี - ผู้รับผิดชอบราชการศาลเห็นว่า การดำเนินการ ไกล่เกลี่ยต่อไป จะไม่เป็นประโยชน์แก่คดี ความเป็นผู้ไกล่เกลี่ยสิ้นสุด คือ ตาย ลาออก สิ้นสภาพการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือถูกเพิกถอนการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10 และรายงานผลและการจัดกิจกรรมเมื่อสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยนำเสนอรายงานไปยังพนักงานคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพในพื้นที่ - มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น การประชาสัมพันธ์เชิงรุก การใช้เวทีประชุมขององค์กรชุมชน หรือเวทีการประชุมประจำเดือนของ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

การรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย	การดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ย	การสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
	- สามารถจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เป็นคณะทำงานบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน	ทราบ โดยความสมัครใจของคู่กรณีของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท - เมื่อได้กำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยแล้วเจ้าหน้าที่เสนอศาลเพื่อพิจารณาแต่งตั้งผู้ประนีประนอม อาจมีทนายความมาด้วยก็ได้ หากคู่กรณีตกลงกันได้ คู่กรณีต้องลงลายมือชื่อในข้อตกลงหรือสัญญา คู่กรณีมีสิทธิถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หลังจากเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้ว กรณีที่มีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุอันควรสงสัย คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคัดค้านหากปรากฏความในภายหลังที่มีการทำบันทึก ข้อตกลงระงับข้อพิพาทแล้วว่าผู้ไกล่เกลี่ยที่ทำการไกล่เกลี่ย มิได้เปิดเผยข้อเท็จจริง	กำหนด ผู้ใหญ่บ้านหรือการออกหน่วยร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบถึงภารกิจของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน การจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

ทั้งนี้ ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรวางแผนกำหนดนโยบายส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในฐานะเครื่องมือทางกฎหมายเพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชน การกำหนดบทบาทหน้าที่ นโยบายส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของไทย มุ่งเน้นการใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่าย รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม โดยมีเป้าหมายลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล สร้างความสมานฉันท์ และพัฒนากฎหมายรองรับ รวมถึงส่งเสริมศักยภาพบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ผ่านการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย พัฒนาบุคลากร และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ โดยบูรณาการทั้งกระบวนการก่อนและหลังฟ้อง เป็นทางเลือกให้ประชาชนในการยุติข้อพิพาทนอกศาล โดยมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการฟ้องร้องดำเนินคดี มีความรวดเร็วและง่าย มีกระบวนการไม่ยุ่งยาก และสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าการฟ้องศาล บนพื้นฐานความยินยอมของคู่กรณีด้วยความสมัครใจและสิทธิถอนตัว และความเท่าเทียมของคู่กรณี เป็นการลดจำนวนคดีที่ต้องเข้าสู่ศาล ทำให้ศาลมีเวลาพิจารณาคดีที่ซับซ้อนได้มากขึ้น มุ่งเน้นการหาทางออกที่ทุกฝ่ายยอมรับ นำไปสู่ความสงบสุขในสังคม สร้างกลไกและแนวทางการส่งเสริมด้านกฎหมาย และควรมีการศึกษาแนวทางกระบวนการไกล่เกลี่ยจากต่างประเทศ การจัดอบรมพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยและคณะทำงาน แต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่มีคุณสมบัติเหมาะสม จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทั้งส่วนกลางและภูมิภาครวมถึงในชุมชน บูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง พัฒนาระบบสารสนเทศกลางสำหรับการไกล่เกลี่ย มีการประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการไกล่เกลี่ย ทำให้การเข้าถึงกระบวนการง่ายและสะดวก เช่น การไกล่เกลี่ยออนไลน์ มีการประเมินผลการไกล่เกลี่ยโดยตั้งเป้าหมายและ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมที่รวดเร็วและประหยัด ลดความขัดแย้งและสร้างความปรองดองในสังคมลดปริมาณคดีในศาล และเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมโดยรวม

เอกสารอ้างอิง (References)

- คณะทำงานพัฒนาระบบไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง. (2566). *คู่มือแนวปฏิบัติการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตี สำหรับเจ้าหน้าที่ สำนักงานศาลยุติธรรม*.
- ชีวิวัฒน์ หวานอารมณ์. (2566). *พัฒนาการการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางในประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบันสู่ออนาคต*. สถาบันพระปกเกล้า.
- ณัฐพล เสงวนษ์. (2566). *การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- เนติภูมิ มายสกุล. (2566, August 20). *คำถาม-คำตอบ ไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตี*. <https://oja.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/84/iid/386008>.
- ปวันรัตน์ เอื้อสถาพรกิจ. (2561). *มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนในความผิดฐานกระทำความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก. หน้า 7-8.
- วศาซกร ทองขาวขำ. (2562). *การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการระงับข้อพิพาท : ศึกษาการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่มีอัตราโทษ จำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปีในชั้นศาล*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิมาน กฤตพลวิมาน และคณะ. (2563). *วิเคราะห์ประเด็นสำคัญภายใต้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562*. *วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณะ*. 6 (2), 453.
- ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน. (2562). *คู่มือปฏิบัติงานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน*. ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2562). *ระเบียบสำนักงานศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562*. สำนักงานศาลยุติธรรม.สำนักงานศาลยุติธรรม. (2567).
- สำนักส่งเสริมงานตุลาการ. (2562). *คู่มือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562*. สำนักส่งเสริมงานตุลาการ.

สำนักส่งเสริมงานศาลยุติธรรม. (2566). *ประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566*. สำนักส่งเสริมงานศาลยุติธรรม.

อรรถพร บุญทวี. (2568). *การศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของนักปกครองในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Zehr, H. (2004). *Critical issues in restorative justice*. Criminal Justice.

Strang, H. and Sherman, L.W. (2015). The Morality of Evidence. *Restorative Justice*, 3(1), 6.

Umbreit, M.S., Coates, R.B. and Vos, B. (2008). *Victim-Offender Mediation : An evolving evidence-based practice*. Abingdon Oxon Routledge.